

Karolina PADO, Marta CZYŻEWSKA, Lucyna ORENKIEWICZ

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ AKADEMICKA – ŚWIATOWE DOŚWIADCZENIA JAKO DOBRA LEKCJA DLA POLSKI

ACADEMIC ENTERPRISE – WORLD EXPERIENCE AS A GOOD LESSON FOR POLAND

Katedra Ekonomii, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie
ul. Sucharskiego 2, 35-225 Rzeszów

Abstract. The main reason for this article is to show the experience of the following European countries: Finland, Germany, Spain and Holland as a good field for academic enterprise idea. This article is presenting the best practices of those European countries in creating chains between academic knowledge and economy, implementation for programmes supporting innovation of the academic companies, commercialized and knowledge transfer. The main goal of this article is to point out effective model solutions to realize the mission for modern universities in Poland.

Słowa kluczowe: ośrodki innowacyjności, przedsiębiorczość akademicka.

Key words: academic enterprise – world experience, innovation centers.

WSTĘP

W ciągu ostatnich kilkunastu lat przedsiębiorczość akademicka robi zawrotną karierę nie tylko w Stanach Zjednoczonych, ale również w Europie. Już w połowie lat osiemdziesiątych, szczególnie w Europie Zachodniej, szkoły wyższe zaczęły odgrywać istotną rolę w społeczeństwie. Zmienił się również sposób ich postrzegania. Są one już nie tylko placówkami edukacyjnymi oraz ośrodkami naukowymi, ale zbliżając się w stronę gospodarki, stanowią także ważny impuls dynamizujący jej rozwój. Dlatego europejskie uniwersytety zaczęły w większym stopniu wspierać transfer technologii. Niemniej jednak w Europie nie ma uniwersalnego modelu, jeśli chodzi o funkcjonowanie oraz organizację programów wspierających przedsiębiorczość akademicką. Można natomiast wymienić kilka programów, realizowanych przez państwa europejskie, które mogą być przykładem rozwiązań modelowych. Z uwagi jednakże na obszerność tematu w niniejszym artykule przytoczono jedynie kilka przykładów najciekawszych rozwiązań, które mogą stanowić wzór dla Polski. Można potraktować je jako inspirację w rozwijaniu przedsiębiorczości akademickiej w naszym kraju.

MATERIAŁ

Niniejszy artykuł stanowi próbę prezentacji dobrych praktyk dotyczących promowania przedsiębiorczości akademickiej. Powstał on na podstawie danych uzyskanych z dostępnej literatury i analizy istniejących wyników badań.

WYNIKI

Fińskie sieci współpracy

Finlandia to kraj, który w ostatnich dwudziestu latach zdołał wypracować bardzo wysoką kulturę innowacyjności i który zalicza się do najbardziej rozwiniętych państw świata – pomimo niesprzyjającej lokalizacji i braku zasobów naturalnych. Co sprawiło, że Finlandia z kraju rolniczego stała się liderem innowacyjności w zakresie badań i rozwoju? Przyczyniła się do tego, między innymi, wieloletnia polityka państwa, nastawiona przede wszystkim na wsparcie innowacji oraz gospodarki opartej na wiedzy. Od lat osiemdziesiątych rząd fiński bardzo dużą pulę środków przeznacza na sektor B+R oraz intensywnie wspiera powiązania nauki z gospodarką. W roku 2007 przeznaczono na ten cel łącznie 3,47% PKB (6,4 mld euro), z czego 30% pochodziło z sektora publicznego.

Przystąpienie Finlandii do Unii Europejskiej oraz efektywne wykorzystywanie funduszy strukturalnych do finansowania różnych inicjatyw związanych z przedsiębiorczością akademicką spowodowało zwiększenie konkurencyjności gospodarki tego państwa. Niestety, Polska na razie nie czerpie zbyt wiele z rozwiązań wypracowanych przez Finlandię. Wydatki na sektor B+R wynoszą zaledwie 0,56% PKB (przy średniej dla EU-27 wynoszącej 1,84%). Polskie przedsiębiorstwa wydają na sektor B+R tylko 0,18% PKB. Bochniarz (2008) fakt ten komentuje następująco: „[...] polska gospodarka stara się konkurować nie jakością i innowacją, lecz ceną, co w obliczu ofensywy taniej siły roboczej z Indii i Chin skazuje nas na porażkę” (s. 1).

Jak wyżej wspomniano, Finlandia wspiera przedsiębiorczość akademicką w ramach technologicznej polityki państwa. Kluczowym ogniwem w fińskim systemie innowacji jest Fińska Narodowa Agencja Technologiczna (TEKES). Jest to instytucja zarówno ekspercka, jak i finansująca badania. Jednym z jej celów jest współpraca z partnerami zajmującymi się komercjalizacją wyników badań i transferem technologii. Dlatego duża część środków, przeznaczonych na sektor B+R, lokowana jest głównie jako kapitał załóżkowy na uczelniach wyższych. Na poziomie regionalnym technologiczna polityka realizowana jest poprzez centra zatrudnienia i rozwoju gospodarczego, a finansowanie odbywa się za pośrednictwem Fińskiego Funduszu Badań i Rozwoju – SITRA (Guliński i Wajda 2005).

Wykorzystanie modelu fińskiego w realiach polskich niestety byłoby trudne. Nie tylko dlatego, że Polska należy do państw o dużym potencjale ludnościowym, co implikuje wiele problemów innej natury. Ważne są ponadto kwestie odmiennej mentalności. Przykład fiński nie

jest jednak do końca bezużyteczny dla naszego kraju. Można go zastosować w zakresie rozwiązań dotyczących funkcjonowania instytucji oraz uczelni o wysokim potencjale innowacyjnym i badawczym. Należałoby stworzyć warunki współpracy między tymi jednostkami a firmami komercjalizującymi produkty i wyniki badań. Takie projekty nie wymagają dużych nakładów budżetowych – wystarczy efektywne wykorzystanie funduszy unijnych – taki właśnie cel powinna postawić sobie Polska.

Niemiecki transfer wiedzy i wspieranie firm innowacyjnych

Innym bardzo ciekawym przykładem może być system wykorzystany w Niemczech. Pomimo że promowanie przedsiębiorczości w modelu państwa opiekuńczego, jakim są Niemcy, nie jest proste, kraj ten postawił na upowszechnienie oraz wykreowanie wszelkiego rodzaju programów wspierających przedsiębiorczość. Programy te są wdrażane przez rząd i skierowane w szczególności do ludzi młodych, rozpoczynających karierę zawodową. Mają one na celu wytworzenie kultury przedsiębiorczości, tak by otwieranie własnej działalności gospodarczej stanowiło naturalny etap rozwoju zawodowego, oraz obalenie mitu, że własna firma jest aktem odwagi czy desperacji (Gromada i Kmita 2005). Niemieckie wsparcie przedsiębiorczości akademickiej związane jest z jednym z najbardziej znanych i największych programów, jakim jest: „EXIST–Existenzgründer aus Hochschulen”¹. Program ten jest częścią wsparcia Rządu Federalnego, mającego na celu przyczynienie się do zwiększenia transferu technologii i wiedzy z ośrodków akademickich oraz do powstawania innowacyjnych przedsiębiorstw. Realizacja programu EXIST zapoczątkowana została w 1998 roku, a celem, który mu przyświecał, było wykreowanie jak najlepszych warunków do powstawania firm opierających się na nowoczesnej technologii. Program ten skoncentrował się głównie na uczelniach wyższych, gdyż to właśnie one są zapleczem „narodzin” technologii. W początkowym etapie do realizacji programu przystąpiło 200 szkół wyższych, zaś ostatecznie do udziału w programie zakwalifikowanych zostało pięć najlepszych regionów, dysponujących dużym potencjałem badawczo-rozwojowym oraz naukowym. Stworzono w nich platformę współpracy partnerów ze sfery polityki oraz biznesu z ośrodkami naukowymi. Obszary te z czasem miały przekształcić się w tzw. centra doskonałości.

Podsumowując, należy stwierdzić, że założenia programu EXIST zostały zrealizowane. Udało się doprowadzić do zaawansowanej współpracy między instytucjami i zmienić nastawienie przedstawicieli świata nauki do przedsiębiorczości. Warto jednak podkreślić, że działania tego programu nie zawężają się jedynie do dotychczasowych sieci regionalnych – mogą korzystać z nich inne regiony. EXIST uważany jest w Europie za modelowy program

---

¹ Więcej informacji można znaleźć w raporcie: Federal Ministry of Education and Research, EXIST: University-based start-ups. Status and Prospects, Wyd. Federal Ministry of Education and Research (BMBF), http://www.bizeps.de/beratung_service/infomaterial/p_pics/exist-status_and_prospects.pdf, dostęp z dn. 26.06.2009 r.

multiinstytucjonalny². Co więcej, program ten wskazał czynniki, które warunkują sukces regionalnych projektów wspierających akademicką przedsiębiorczość oraz sposób, w jaki centralne działania państwa mogą sprzyjać upowszechnianiu najlepszych praktyk lokalnych.

Jak wynika z ekspertyzy pt. „Przygotowanie i przeprowadzenie badań dotyczących wspierania rozwoju przedsiębiorczości akademickiej w Polsce w zakresie transferu technologii i innowacyjności”, w naszym kraju funkcjonuje wiele dużych i efektywnie działających ośrodków przedsiębiorczości akademickiej, jednak nie brakuje też mniejszych ośrodków, które chciałyby promować przedsiębiorczość, ale nie potrafią tego robić. Dlatego implementacja w Polsce programu na bazie niemieckiego programu EXIST byłaby dobrym rozwiązaniem, gdyż z jednej strony wytyczałaby kierunki działania mniejszych jednostek, a z drugiej strony wzmocniałaby te najbardziej innowacyjne.

Regulacje francuskie promujące innowacyjne firmy technologiczne

Kolejnym przykładem godnym uwagi są doświadczenia francuskie, budzące kontrowersje w Polsce, a mianowicie podejmowanie pracy poza uczelnią przez kadre naukową.

Francja jest krajem, gdzie funkcjonuje bardzo silny system wsparcia przedsiębiorczości akademickiej z funduszy publicznych. Prawodawstwo francuskie było jednym z pierwszych w Europie, które określiło zasady pracy kadry naukowej poza uczelnią w komercyjnych firmach. W roku 1999 została uchwalona ustawa „Law on innovation and research to promote creation of innovative technology companies”, której zapisy koncentrują się na sekcjach służących ustanowieniu formalnych zasad kooperacji pomiędzy gospodarką a nauką oraz przezwyciężaniu barier we współpracy między nimi. Ustawa ta zwiększyła przepływ ludzi nauki do gospodarki oraz przyczyniła się do uproszczenia prawnych oraz fiskalnych regulacji dla firm innowacyjnych. Pracownik naukowy może posiadać pakiet udziałów w nowo powstałej firmie, jednak nie może to być więcej niż 15% kapitału spółki. Może on też wchodzić w skład członków zarządu spółki, jednak wynagrodzenie jego nie może być wyższe niż 25 000 euro rocznie.

Istotne znaczenie dla Francji w rozwoju akademickiej przedsiębiorczości ma również system tworzących sieć publicznych inkubatorów. Istotą sektora publicznych inkubatorów jest wykreowanie bazy dla rozwoju innowacyjnego biznesu, który czerpie korzyści z komercjalizacji wyników badań. System inkubatorów zainicjowany we Francji funkcjonuje, opierając się na pięciu głównych zasadach.

Pierwsza z nich dotyczy kompleksowej oraz profesjonalnej obsługi przedsiębiorstw (logistyczne wsparcie, pomoc w ocenie projektów, monitoring nowo powstałych firm, trening przedsiębiorczości). Druga zasada dotyczy stworzenia zachęcającego schematu finansowa-

---

² Dokładniejsze dane i informacje można znaleźć na oficjalnej stronie Programu EXIST: <http://www.exist.de>, dostęp z dn. 12.07.2009 r.

nia, pochodzącego z publicznych subsydiów³. Trzecia zasada odnosi się do elastycznego systemu zarządzania opartego na trzech poziomach: inkubatora, Komitetu Kontraktowego ds. Funduszy Seed Capital i Inkubatorów oraz Departamentu Technologii w Ministerstwie Edukacji, Badań i Technologii. Czwartą zasadą jest dywersyfikacja działalności inkubatorów. Zazwyczaj inkubatory wspierają firmy pochodzące z różnych branż, jednak są też takie inkubatory, które wspierają przedsiębiorstwa pochodzące z jednego sektora, np. informatyki lub biotechnologii. Ostatnia zasada dotyczy otwartości systemu, który buduje sieci powiązań międzyinstytucjonalnych (Guliński i Mardas-Brzezińska 2007).

Model francuski pokazuje, że jednocześnie działania gospodarcze oraz naukowe nie muszą się wykluczać, a raczej powinny się wzajemnie uzupełniać. Wykorzystanie tego modelu w Polsce mogłoby się okazać bardzo korzystnym rozwiązaniem. Jak czytamy we wspomnianej już ekspertyzie pt. „Przygotowanie i przeprowadzenie badań dotyczących wspierania rozwoju przedsiębiorczości akademickiej w Polsce w zakresie transferu technologii i innowacyjności”: „Umożliwienie pracownikom polskiej nauki podejmowania pracy w firmach na jasnych zasadach, pod warunkiem, że są to firmy działające w obszarze związanym z pracą naukową, może przynieść dwie jednoznacznie pozytywne tendencje:

- oczyścić klimat panujący wokół licznych pracowników nauki, czerpiących dodatkowe dochody z działalności pozauczelnianej,
- być sposobem na podniesienie dochodów kadry naukowej bez generowania dodatkowych środków budżetowych, skutkującym jej powrotem do zasadniczej pracy, bez konieczności pracy na wielu uczelniach” (Przygotowanie... 2005, s. 4).

Podsumowując, próba połączenia doświadczeń trzech wymienionych państw, a mianowicie: fińskich programów wspierających rozwój opartej na wiedzy nowoczesnej gospodarki, francuskich unormowań w zakresie podejmowania pracy przez kadry naukowe poza uczelnią oraz niemieckiego programu EXIST - mogłaby przynieść wspaniałe rezultaty.

Hiszpańskie wzorce przedsiębiorczego naukowca

Znakomitym przykładem procesu tworzenia sieci regionalnych jest Hiszpania. Katalonia to jeden z najbardziej innowacyjnych, a zarazem jeden z najszybciej rozwijających się pod względem badań regionów Europy. Czynnikiem, który symulował szybkie tempo rozwoju tego regionu, było przyjęcie określonych unormowań prawno-ekonomicznych. Zostały wprowadzone ulgi dla przedsiębiorstw wdrażających innowacyjne projekty. Filarem polityki proinnowacyjnej w Katalonii było zaangażowanie całego systemu szkolnictwa wyższego. Wydzielono wówczas dla wsparcia 42 centra badawcze, które miały za zadanie reprezentować róż-

---

³ Przez pierwsze trzy lata sieci inkubatorów finansowane będą z publicznych subsydiów wypłacanych z Europejskiego Funduszu Społecznego i Francuskiego Funduszu Badań Technologicznych. Po tym terminie przechodzą na samofinansowanie. Charakterystyczny jest również fakt, iż sieci te mogą otrzymywać dodatkowe subsydia na poziomie administracyjnym. Subsydia te mogą pokrywać maks. 50% zewnętrznych oraz wewnętrznych wydatków inkubatorów jako pomoc dla inkubowanych firm. Gdy działalność gospodarcza zostanie uruchomiona, pomoc publiczna dla firm zastąpiona zostanie kapitałem prywatnym.

ne dyscypliny naukowe. Bardzo dużo elementów tego systemu miało ścisłe powiązanie z przedsiębiorczością akademicką. By zasilać kadre naukową katalońskich uczelni, przygotowano program „Ramon y Cajal”, którego zamierzeniem były kontrakty naukowców spoza Katalonii. Opracowany został także program o nazwie INOVA, mający na celu promocję oraz pogłębienie wiedzy na temat przedsiębiorczości akademickiej. Program ten pozwalał również na łączenie pracy naukowca z prowadzeniem przez niego działalności gospodarczej. Tego typu projekty mogą być interesujące szczególnie dla Polski, gdyż nawiązanie współpracy z partnerami, którzy mają sprawdzone taktyki działania, może być korzystne. W Europie bardzo często kooperują ze sobą regiony o bardzo podobnym potencjale, ale o różnych doświadczeniach. Takie podejście jest bardzo skuteczne, gdyż każdy z partnerów ma swój określony wkład, z którego czerpią pozostali.

Holenderski uniwersytet jako przykład oddziaływania na regionalne sieci współpracy

Interesującym przykładem jest ośrodek akademicki Twente w Holandii, wokół którego powstała sieć wsparcia przedsiębiorczości akademickiej na poziomie regionalnym. Początkowo był to tradycyjny region przemysłowy, który w późniejszym czasie, dzięki kooperacji nauki z przemysłem, stał się w liderem transferu technologii i innowacji w Europie. Centralnym punktem regionu stał się Uniwersytet Twente, który na początku 80. lat XX wieku nazwano przedsiębiorczym uniwersytetem. W połowie lat 80. uruchomiono tam program TOP, który miał za zadanie stymulować zakładanie firm przez naukowców oraz pomagać im w pierwszym roku działalności. Bardzo duży nacisk położono na tworzenie regionalnej sieci między uczelnią wyższą, przemysłem a instytucjami okołobiznesowymi. Wokół uniwersytetu powstało wiele specjalnych jednostek, zajmujących się przedsiębiorczością akademicką, m.in.: Centrum Biznesu i Technologii, wirtualny inkubator, uniwersyteckie przedsiębiorstwa studenckie. Powstały również liczne sieci łączące różne instytucje. Przykład Uniwersytetu Twente pokazuje, w jaki sposób szkoła wyższa może oddziaływać nie tylko na lokalną gospodarkę, ale też na rynek pracy. Przyczynić się to może do restrukturyzacji regionu, poprzez zmianę struktury przedsiębiorstw z przemysłowej na innowacyjną w sferze zaawansowanych technologii.

Jeśli chodzi o Polskę, to model ten można zastosować zarówno w wybranych uczelniach publicznych, jak i niepublicznych. Przykładem jest Śląsk, gdzie istnieją miasta, w których funkcjonują silne uczelnie techniczne, dysponujące potencjałem wystarczającym do stworzenia takich właśnie sieci. Niestety, problemem jest podejście do nauki, które – choć bardzo powoli – się zmienia. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej zwiększyło możliwość finansowania podobnych inwestycji.

Dążąc do stymulacji badań i innowacji, Unia Europejska podjęła wiele inicjatyw, które mają za zadanie dążyć do zwiększania unijnej konkurencyjności i promowania transferu techno-

logii. Są to między innymi: CORDIS, IPR-Helpdesk, platforma Gate2Growth czy których celem jest wymiana dobrych praktyk⁴.

PODSUMOWANIE

Przedstawione inicjatywy podejmowane w krajach Europy, pomimo różnorodności rozwiązań, są przykładem efektywnych działań wspierających przedsiębiorczość akademicką i nadają się do wykorzystania w warunkach polskich.

Niemniej jednak przed polską przedsiębiorczością akademicką stoi jeszcze bardzo wiele wyzwań. By uczelnie mogły odnosić sukcesy, przedsiębiorczość musi być wpisana w ich misję. Powinien zostać stworzony spójny i przejrzysty system zasad oraz regulacji, który będzie dotyczyć procesu transferu technologii; coraz częściej tak się dzieje. Stajemy się świadkami coraz większego zaangażowania władz w rozwój przedsiębiorczej uczelni. Kapitał ludzki staje się obecnie bardzo ważnym czynnikiem w Polsce aspirującej do grona gospodarek wysokorozwiniętych. Polskie uczelnie podejmują wyzwanie i, oprócz przekazywania młodym ludziom wiedzy, pobudzają społeczności akademickiej postawy przedsiębiorcze. Zadaniem polskiej szkoły wyższej jest dzisiaj intensywne i dynamiczne podnoszenie innowacyjności gospodarki poprzez aktywną komercjalizację wyników prowadzonych badań i transfer akumulowanej wiedzy do świata biznesu.

PIŚMIENNICTWO

- Bochniarz H.** 2008. Polska 2008 – perspektywa przedsiębiorców. *Liberté!* 2, <http://www.liberte.pl/gospodarka/77-polska-2008-perspektywa-przedsiębiorców.html>, dostęp z dn. 27.07.2009 r.
- Gromada G., Kmita S.** 2005. Lokalne, regionalne i narodowe programy wsparcia przedsiębiorczości akademickiej [w: *Innowacyjna przedsiębiorczość akademicka – światowe doświadczenia*]. Red. J. Guliński, K. Zasiadły. Warszawa, Wydaw. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 77–78.
- Guliński J., Wajda J.** 2005. Doświadczenia francuskie, brytyjskie, włoskie, i skandynawskie, [w: *Innowacyjna przedsiębiorczość akademicka – światowe doświadczenia*]. Red. J. Guliński, K. Zasiadły. Warszawa, Wydaw. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 77–78, 90–93.
- Guliński J., Mardas-Brzezińska M.** 2007. Dobre praktyki wspierania przedsiębiorczości akademickiej w Unii Europejskiej, <http://209.85.135.104/search?q=cache:fU8CrU31hJIJ:www.ppnt.poznan.pl/obrazy/doc/PPNT.ppt+system+publicznych+inkubator%C3%B3w+w+Francji,&hl=pl&ct=clnk&cd=1&gl=pl&client=firefox-a>, dostęp z dn. 12.07.2009 r.

---

⁴ **CORDIS** – portal informacyjny dotyczący badań i rozwoju technologicznego, oferujący przedsiębiorstwom wiadomości nt. innowacji. **IPR-Helpdesk** – główny serwis oferujący wsparcie przedsiębiorcom oraz podmiotom specjalizującym się w badaniach i rozwoju w kwestiach związanych z ochroną praw własności intelektualnej. **Gate2Growth** – platforma umożliwiająca wymianę doświadczeń przedsiębiorcom, inwestorom i specjalistom działającym w sektorze technologii.

Federal Ministra of Education and Research, EXIST: University-based start-ups. Status and Prospects, Wyd. Federal Ministry of Education and Research (BMBF), http://www.bizeps.de/beratung_service/infomaterial/p_pics/exist-status_and_prospects.pdf, dostęp z dn. 26.06.2009 r.

<http://www.exist.de>, dostęp z dn. 12.07.2009 r.

<http://www.euractiv.pl/gospodarka/artikul/kryzys-gospodarczy-finlandia-przeznaczy-wiksze-fundusze-na-badania-i-rozwoj-000636>, dostęp z dn. 04.05.2009 r.

<http://www.tekes.fi/eng/tekes/>, dostęp z dn. 12.07.2009 r.

Przygotowanie i przeprowadzenie badań dotyczących wspierania rozwoju przedsiębiorczości akademickiej w Polsce w zakresie transferu technologii i innowacyjności. Ekspertyza. 2005, Public Profits Sp. z o. o., www.ukie.gov.pl, dostęp z dn. 20 kwietnia 2009 r.